

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra

BAKALAURA DARBS

MIERA PIESPIEŠANAS OPERĀCIJAS

Saņemts _____ katedrā

2009.gada ____.

Sekretāra(-es) paraksts

Pilna laika klātienes nodaļa
6.semestra studente
Jeļena Smirnova
VadZ991085

Zinātniskais vadītājs
Lekt. Mag.iur. Māris Lejnieks

Rīga, 2009

SATURA RĀDĪTĀJS

Satura rādītājs	2
Ievads	3
1. Miera piespiešanas operāciju jēdziens	5
1.1. Miera piespiešanas operācijas vieta ANO miera saglabāšanas operāciju kontekstā	5
1.2. Miera piespiešanas operāciju pazīmes	9
1.3. Miera piespiešana valstu militārajās doktrīnās	11
1.4. Miera piespiešanas operācijas un reģionālās organizācijas	14
2. Piemērošana praksē	18
2.1. Operācija Kongo	19
2.2. Operācija Somālijā	22
2.3. Operācija Bosnijā un Hercogovinā	25
3. Piemērošanas problēmas	29
Kopsavilkums	33
Anotācija	36
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	39
Pielikumi	41

IEVADS

Šodien, tāpat arī visā vēsturē, bruņotie konflikti turpina iedvest cilvēcei šausmas un bailes, prasot neatliekamu rīcību pieņemšanu, lai tos novērstu, apturētu un likvidētu¹. Šie Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk tekstā ANO) ģenerālsekretāra Butrosa Gali vārdi joprojām ir aktuāli.

Ar neatliekamu rīcību tiek domāta starptautiskās kopienas darbība, kura ir virzīta uz bruņoto konfliktu un starptautiskā miera apdraudējuma novēršanu. Tāda veida darbība ir piespiedu pasākumi, kuri ir virzīti uz miera noregulēšanu, tā saucamie miera piespiešanas pasākumi.

Ir interesanti, ka miera piespiešana pasaules demokratizācijas kontekstā ļauj valstij veikt noteiktas piespiedu darbības un īpaši spēka lietošanu aiz paš aizsardzības robežām.

Šī darba mērķis ir noteikt, **vai miera piespiešanas operācijas veicina militāro konfliktu un starptautiskā miera pārkāpuma vai apdraudējuma efektīvu novēršanu. Kādus mērķus sasniedz miera piespiešanas operācijas?**

Lai sasniegtu darba mērķi, autore izvirza dažādus uzdevumus, kurus atrisinot gūst rezultātu. Šie uzdevumi ir šādi:

1. noteikt miera piespiešanas operāciju vietu starptautiskās tiesībās, aplūkot operāciju pazīmes un noteikt galvenās atšķirības starp operācijas terminu skaidrojumiem starptautiskajā sabiedrībā;
2. apskatīt miera piespiešanas operāciju piemērošanu praksē, noteikt operācijas pazīmju atšķirības katrā gadījumā;
3. pamatojoties uz gūto informāciju, noteikt piemērošanas problēmas.

Lai izpildītu iepriekšminētos uzdevumus, darbs sadalīts trīs nodaļās, kuru ietvaros apskatīti ar miera piespiešanas operācijām saistīto darbību galvenie aspekti.

Pirmkārt, definēts miera piespiešanas operāciju termins, noteiktas atšķirības dažādu pasaules zinātnieku uzskatos. Tiek apskatīta termina attīstība ANO eksistences laikā.

Otrkārt, apskatīta miera piespiešanas operāciju piemērošana praksē. Autore izvēlējusies trīs vispildīgākās miera piespiešanas operācijas: operācija Kongo tika veikta Aukstā kara periodā un kļuva par negatīvo miera operāciju ar spēka lietošanu. Operācijas Somālijā un Bosnijā-Hercegovinā, kuras tika veiktas jau pēc Aukstā kara perioda. Miera

¹A 47/247 An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 Agenda for Peace, UN Secretary General Report to Security Council, 1992, p.13.

piespiešanas operācijā Bosnijā-Hercegovinā Drošības Padomes (turpmāk tekstā – DP) mandātu izpildīja reģionālā organizācija.

Trešajā darba nodaļā iezīmētas problēmas, kuras ir saistītas ar miera piespiešanas operāciju īstenošanu praksē. Problēmu noteikšanā lielāka nozīme ir operācijām, kuras aplūkotas 1. un 2. nodaļā, to piemērošanai praksē, kā arī pirmās nodaļas secinājumiem.

Kopsavilkumā autore dod atbildi uz jautājumu, vai patiešām miera piespiešanas operācijas veicina militāro konfliktu efektīvu novēršanu, vai tas veicina starptautiskā miera pārkāpuma vai postījumu apdraudējuma novēršanu un vai tās sasniedz savus mērķus.

Darbā izpētīti ANO normatīvie dokumenti, un citas šīs organizācijas publikācijas, kuras satur vērtīgus faktus miera piespiešanas operācijas jēdziena izpratnē un piemērošanā. Darbā ir analizētas dažādas ANO Drošības Padomes rezolūcijas, norādot uz problēmām, kuras saistītas ar miera piespiešanas operāciju realizēšanu starptautiskajā praksē, kā arī izmantoti darbi, ko vadījusi mūsdienu starptautiskie zinātnieki, kuri nodarbojas ar starptautiskās drošības jautājumiem. Darbā aplūkoti dažādu tiesību zinātnieku viedokļi par miera piespiešanas operāciju pazīmēm, nozīmi un īstenošanu.

Darbā lietota salīdzināšana kā zinātniski pētnieciskā metode, ar tās palīdzību autore noskaidrojusi miera piespiešanas operācijas jēdziena atšķirīgās izpratnes īpatnības un devusi savu novērtējumu. Ar deduktīvo zinātniski pētniecisko metodi miera piespiešanas operācijas jēdziens aplūkots konkrētos gadījumos. Miera piespiešanas operāciju vieta ANO miera saglabāšanas operāciju kontekstā noskaidrota ar sistēmisko metodi.

1. MIERA PIESPIEŠANAS OPERĀCIJU JĒDZIENS

1.1. Miera piespiešanas operācijas vieta ANO miera saglabāšanas operāciju kontekstā.

Pēdējos sešdesmit gados valstis savas drošības stiprināšanai var izmantot trīs dažādas aizsardzības sistēmas:

1. universālā sistēma, kuras pirmsākumi atrodami ANO 1945. gada pieņemtajos Statūtos, kur tika nostiprināta kara šausmu novēršanas un neiespējamības koncepcija;
2. reģionālā drošības sistēma, kuras dibināšana paredzēta ANO Statūtu VIII nodaļā;
3. individuālie pasākumi. Valsts tiesības uz savas drošības nodrošināšanu ir vienas no valsts neatkarības izpausmēm, un tās izriet no starptautisko tiesību pamatprincipa – valsts suverenitātes principa.²

Tādējādi pirmās divas sistēmas ietvaros valstis veic kolektīvus starptautiskā miera un drošības nodrošināšanas pasākumus, un ANO ir būtiskākā organizācija pasaulē, kura ir tiesīga nodarboties ar šiem jautājumiem.

ANO miera atbalstīšanas darbība ir unikāls un dinamisks instruments, viens no palīdzības sniegšanas ceļiem, kuru organizācija izveidoja, lai nodibinātu stabila miera apstākļus, kad valsts mokās konfliktā.³ Tomēr ANO Statūti nenodrošina termina „miera nodrošināšana” izskaidrošanu. Tas ietver sevī virkni dažādu instrumentu, kurus ANO izmanto, lai sasniegtu miera mērķus.

ANO Statūti uzliek DP sevišķi svarīgu atbildību par miera un drošības nodrošināšanu pasaulē. Šīs atbildības īstenošanā, DP var veikt virkni darbību, iekļaujot miera nodrošināšanas operāciju izveidošanu. Šo operāciju tiesiskais pamats ir atrodams ANO Statūtu VI, VII un VIII nodaļā.⁴

Lai sasniegtu mieru un drošību pasaulē, ANO un citas starptautiskās organizācijas izmanto dažādus pasākumus. Miera piespiešana (peace enforcement) ir viens no miera un drošības saglabāšanas instrumentiem ANO ietvaros, bet ir arī citi: miera nodrošināšana (peacekeeping), konfliktu novēršana (conflict prevention), miera iedibināšana

²Ю.Д.Ильин, Международное публичное право. Изд. Норма., Москва., 2008,год., 304.. 247.lpp/

³ <http://www.un.org/russian/peace/pko/index.shtml>, (aplūkots 19.03.2009)

⁴ UN Peacekeeping Operations 2008. Principles and Guidelines. Approved by J.-M. Guéhenno, USG/DPKO. UN, department of Peacekeeping operations. Department of Field Support. 13.lpp.

(peacemaking) un miera nostiprināšana (peacebuilding). ANO vai starptautiskās organizācijas bieži nelieto tikai vienu instrumentu. Miera nodrošināšanas operācijas domātas, lai atbalstītu uguns izbeigšanu vai miera vienošanos, tām jābūt aktīvām miera iedibināšanā, kā arī tās var būt iesaistītas miera nostiprināšanas pasākumos.

Miera piespiešanas termins ir saistītāms ar miera nodrošināšanas operācijām (peacekeeping), tāpēc, lai kļūtu skaidrībā ar termina būtību, nepieciešams norādīt atšķirības starp šiem diviem terminiem.

ANO miera nodrošināšanas operācijas notiek valsts iekšienē ar tās un DP piekrišanu. Miera nodrošināšanas operācijas var lietot spēku, lai aizstāvētu sevi un savas pilnvaras, to skaitā, kā arī tad, kad valsts pati nevar nodrošināt situāciju, kad nedraud briesmas un jānodrošina sabiedriskā kārtība.

Miera nodrošināšana (peacekeeping) ir darbības pēc uguns izbeigšanas kuras palīdz saglabāt ļoti trauslu mieru saglabāšanai un miera vienošanos, kas sasniegtas ar miera spēkiem. Laika gaitā notikusi miera nodrošināšanas operāciju evolūcija no sākotnēji militārā modeļa, kura ietvaros tika veikta uguns izbeigšanas novērošana un spēka sadalīšana pēckara laikā starp valstīm, līdz kompleksam modelim, kurš iekļauj sevī vairākus elementus – militārus, policejiskus, civilus - kuri sadarbojoties palīdz miera nodrošināšanas pamatu izveidē⁵. Spēka lietošana miera nodrošināšanas operācijās ir būtiski ierobežota, operācijas tika izvērstas un sarīkotas tikai ar konfliktā galveno iesaistīto pušu piekrišanu, un tās ir objektīvas (neitrālas)⁶.

Miera piespiešana (peace enforcement - angļu valodā; imposition de la paix - franču valodā) iekļauj sevī piespiešanas pasākumu īstenošanu, iekļaujot militārā spēka lietošanu ar DP piekrišanu. Tādas darbības pilnvarotas atjaunot mieru un drošību situācijās, kad DP konstatējusi starptautiskā miera, miera pārkāpuma vai agresijas akta eksistenci. Kur tas iespējams, DP piespiešanas darbību īstenošanai var izmantot reģionālās organizācijas un aģentūras ar tās piekrišanu.⁷ Tas ir ANO terminu skaidrojums, kuru organizācija dod, lai izskaidrotu mijiedarbību starp tiem instrumentiem, kurus izmanto miera saglabāšanai un nodrošināšanai. Spēka lietošana aiz miera nodrošināšanas robežām norādīta ANO Statūtu 42.pantā:

⁵ UN Peacekeeping Operations 2008. Principles and Guidelines. Approved by J.-M. Guéhenno, USG/DPKO. UN, department of Peacekeeping operations. Department of Field Support. 13.lpp

⁶ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the "Middle Ground" in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, 1.par.

⁷ UN Peacekeeping Operations 2008. Principles and Guidelines. Approved by J.-M. Guéhenno, USG/DPKO. UN, department of Peacekeeping operations. Department of Field Support. 13.lpp

„Ja Drošības Padome uzskatīs, ka 41.pantā norādītie pasākumi var izrādīties vai jau ir izrādījušies nepietiekami, tai ir tiesības rīkoties ar gaisu, jūras un sauszemes spēku tādējādi, kā tā uzskatīs par nepieciešamu starptautiskā miera un drošības uzturēšanai vai atjaunošanai. Šādas darbības var ietvert demonstrācijas, blokādi un Organizācijas Dalībvalstu gaisa, jūras vai sauszemes spēku citas operācijas.”

Saskaņā ar ANO Statūtu VII nodaļu DP nosaka miera apdraudējuma vai miera pārkāpuma eksistenci. DP var īstenot pagaidu pasākumus, lai novērstu situācijas pasliktināšanos, un tai ir tiesības izvēlēties spēka lietošanas veidu konkrētā situācijā: „Tas ir atkarīgs no DP lēmuma īstenot vai neīstenot militāro operāciju un tās kādā līmenī to darīt.⁸”

Kanādiešu pētniece Džeina Boldena (dr. Jane Boulden) definē miera piespiešanu kā DP piekrišanu lietot spēku, „pelēkās telpas” situācijās starp pilnu miera piespiešanu (militāro sankciju lietošanu) un tradicionālās miera nodrošināšanas situācijās.⁹ „Pelēkā telpa” starp miera piespiešanu un tradicionālu miera nodrošināšanu izriet no ANO Statūtu 40.panta, kurš pilnvaro DP pieņemt tādus iepriekšējus pasākumus, kuriem „nav jānodara zaudējumi ieinteresētās puses tiesībām, pretenzijām vai stāvoklim”.¹⁰

Katarīna Kolemana (Katharina P.Coleman) dod termina „miera piespiešana” definējumu citā rakursā, norādot, ka piespiešana ir vienas valsts vardarbīga militāra intervence ar vienu vai vairākām valstīm ar strikti izteiktu mērķi starptautiska, reģionāla vai lokāla miera un drošības saglabāšanā vai atjaunošanā asa konflikta izbeigšanas ceļā valsts iekšienē. Tas var atšķirties no iejaukšanās ar to, ka piespiešanas operācijas nemeklē ģeogrāfiskā vai politiskā statusa Quo izmaiņas iebrucēja labā.¹¹

Atšķirībā no humanitārās intervences, „vienas vai vairāku valstu iebrukums ar bruņotu spēku citas valsts teritorijā, atsaucoties uz tajā pastāvošiem rupjiem, masveidīgiem un sistemātiskiem cilvēka tiesību pārkāpumiem, kurus nav izdevies citādi pārtraukt¹²”, miera piespiešanas operāciju mērķis ir nevis cilvēktiesību aizsardzība, bet starptautiska miera un drošības saglabāšana, kuras ietvaros var risināt cilvēktiesību aizsardzības jautājumus. Jautājums, vai DP ir atļauts pilnvarot piespiedu pasākumus pret suverēnām valstīm, kurās notiek masu vardarbība pret vietējiem iedzīvotājiem vai pat genocīds, joprojām ir diskutabls,

⁸ The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Bruno Simma. Oxford University Press Inc., New York, 2002.,p. 753

⁹ Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 1611.lpp.

¹⁰ ANO Statūti, 40.pants.

¹¹Katharina P. Coleman. International Organizations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy. New York: Cambridge University Press, 2007. 360., 19.lpp.

¹²Juris Bojārs., Starptautiskās publiskās tiesības III., Apgāds Zvaigzne ABC., Rīga., 2007.651, 84.lpp

nav skaidri izteikta viedokļa, to norāda arī jurists J.Bojārs savā grāmatā¹³. Humanitāras intervences gadījumā, pasaules līderi atzīst “Pienākuma aizsargāt”trīs pilārus: 1) valstu pienākums aizsargāt savus iedzīvotājus no genocīda, kara noziegumiem, etniskas tīrīšanas un noziegumiem pret cilvēci; un tās uzskūdišanu; 2) valstu pienākums palīdzēt tām valstīm, kuri sastopas ar šiem pienākumiem; 3) ANO valstu dalībvalstu pienākums atbildēt ar savlaicīgiem un rezolutīviem pasākumiem, izmantojot piemērotas ANO Statūtu VII, VIII un VIII nodaļas, kad valsts acīm redzami kļuva nespējīga nodrošināt šo aizsardzību¹⁴.

Sākotnēji „citām Organizācijas dalībvalsts gaisa, jūras vai sauszemes spēku operācijām”¹⁵ jāveicina valstu kolektīvas darbības pret starpvalstu agresiju. Aukstā kara periodā, pat līdz 90.gadu sākumam, supervalsts paralizētas DP darbības dēļ eksperimenti ar tāda veida operācijām tika pārtraukti. Katarīna Kolemana, savā grāmatā „Starptautiskās organizācijas un miera piespiešana”, norāda vēl uz vienu iemeslu, kāpēc ANO neizmantoja piespiešanas operācijas līdz 90. gadu sākumam – „daļēji postošas ANO miera piespiešanas operācijas pieredzes dēļ Kongo 1960.gadā¹⁶”.

1992.gada beigās DP deva piekrišanu ANO piedalīties divos smagos konfliktos – Dienvidslāvijā un ilgstošā karā Somālijā. DP deva atļauju spēka lietošanai abos šajos konfliktos ārpus miera nodrošināšanas.

Miera piespiešanas operāciju jēdziens pirmoreiz starptautisko tiesību vēsturē skaidrots ANO Ģenerālsēkretāra Butrosa Butross Gali (Boutros Boutros-Ghali) ziņojumā „Dienaskārtība mieram¹⁷” 44.punktā:

„44. Spēku misijai, saskaņā ar ANO Statūtu 43.panta izveidotiem, jābūt tādai, lai tā varētu reaģēt uz tiešu agresiju, neatkarīgi no tā, vai tā ir novēršama vai faktiskā. Tāda veida spēku misijas diez vai drīzumā tiks izveidotas. Dažreiz uguns izbeigšanas vienošanās tiek panāktas, bet netiek ievērotas, un ANO jānosūta vienības uguns izbeigšanas vienošanās atjaunošanai un uzturēšanai. Šis uzdevums iziet no miera nodrošināšanas misijas robežām un to valstu iecerēm, kuras piešķir miera piespiešanas kontingentus. Es rekomendēju, lai Drošības Padome izskatītu jautājumu par miera piespiešanas vienību izmantošanu strikti noteiktos apstākļos un ar iepriekš noteiktiem uzdevumiem. Tās spēka vienības, kurus izdala dalībvalstīs, var izmantot pēc pieprasījuma un tos var veidot brīvprātīgie, kuri vēlas dienēt

¹³ Vairāk par to Juris Bojārs., Starptautiskās publiskās tiesības III., Apgāds Zvaigzne ABC., Rīga., 2007.651, 85-86.lpp.

¹⁴ Alex J. Bellamy. Responsibility to Protect., Polity, 2009., 268. 195.lpp

¹⁵ ANO Statūti, 42.pant.S

¹⁶Katharina P. Coleman. International Organizations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy. New York: Cambridge University Press, 2007. 360., 20.lpp.

¹⁷A 47/247 An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992Agenda for Peace, UN Secretary General Report to Security Council, 1992.

šādās vienībās. Šīm vienībām jābūt labāk bruņotām nekā ir bruņoti miera nodrošināšanas vienības, un tām ir nepieciešams iziet speciālu sagatavošanu valsts nacionālo militāro spēku ietvaros. Šo spēku izvietojumam un to darbībai jābūt saskaņā ar Drošības Padomes sankcijām, un, tāpat kā miera nodrošināšanas gadījumā, tām jābūt Ģenerālsekretāra vadībā. Es uzskatu tādu miera piespiešanas vienību izveidošanu saskaņā ar ANO Statūtu 40.nodaļu par attaisnotu un laicīgu pasākumu. Šīs vienības nevajadzētu jaukt ar tādiem spēkiem, kuri, saskaņā ar 43.nodaļu tiek izveidoti, lai reaģētu uz agresijas aktiem, vai ar militāro personālu, kuru valdība var piekrist turēt kā rezerves kontingentu miera nodrošināšanas operācijām”¹⁸.

Viņš sākotnēji piedāvāja miera piespiešanas iedalījumu izveidošanu, lai būtu uguns izbeigšana pret nepakļāvīgajiem. Butrosa Gali miera piespiešana sākotnēji attiecināma tikai uz uguns izbeigšanu, nevis spēka lietošanu dažādiem mērķiem pilnīga mēroga piespiešanas operācijās. Tomēr šī atšķirība netiek lietota, un pats termins sastāv no trim pazīmēm, kuras atšķir miera piespiešanas operācijas no citām miera operācijām.

Ņemot vērā visu iepriekšminēto par miera piespiešanas operāciju skaidrojuma atšķirībām, tomēr ir redzams kopīgais - ar miera piespiešanas operācijām starptautiskā kopiena cenšas atrisināt sarežģītus jautājumus, kuri attiecas uz starptautisko drošību un mieru, un no šo jautājumu atrisināšanas atkarīga starptautiskās sabiedrības stabilitāte, līdz ar to var secināt, ka miera piespiešanas operācijas aizņem diezgan nozīmīgu vietu starptautiskajās tiesībās.

1.2. Miera piespiešanas operāciju pazīmes

Miera piespiešanas operāciju mērķis ir panākt piekrišanu DP mandātam vai starppušu vienošanos. Miera piespiešanas un miera nodrošināšanas operācijām ir kopīgas pazīmes. Tāpat kā miera nodrošināšanai, piespiešanai arī jābūt objektīvai (neitrālai). Atšķirībā no miera nodrošināšanas, tāpat kā pilnīga mēroga piespiešanas pasākumi (militāro sankciju gadījumā) neuzliek par pienākumu būt iesaistīto pušu piekrišanas esamībai (tab.Nr.1.)¹⁹

¹⁸ A 47/247 An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 Agenda for Peace, UN Secretary General Report to Security Council, 1992

¹⁹ Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161. 3.lpp.

Tabula Nr.1. Miera operāciju spektrs no miera nodrošināšanas operācijām līdz pilnīga mēroga piespiešanas operācijām.

Miera nodrošināšanas operācijas	Miera piespiešanas operācijas	Pilnīga mēroga piespiešanas operācijas
objektīvs	Objektīvs	Nav objektīvs
Piekrišanas pieprasījums	Piekrišana ir vēlama, bet nav pieprasīta	Piekrišana nav pieprasīta
Pašaizsardzība	Pašaizsardzība plus spēka pielietošanas atļauja	Pilna spēka lietošanas atļauja

ANO miera piespiešanas operācijām ir šādas īpatnības:

- a) tās ir atļautas ar ANO Statūtu VII nodaļu;
- b) aiz pašaizsardzības robežām ir atļauta spēka pielietošana;
- c) tām jābūt objektīvām (neitrālām);
- d) operācijām ir vēlama konfliktā iesaistīto pušu piekrišana, tā var eksistēt operācijas sākumā, tomēr piekrišanas nosacījums nav obligāts.

Miera piespiešanas operāciju īstenošanas laikā ir iespējams vienas vai visu konflikta pušu piekrišanas trūkums, kas var izpausties dažādās formās. Tas var būt valdības trūkums, tāpēc ka sākotnēji puse dod piekrišanu, bet pēc laika atsakās no tās, vai piekrišanas trūkums, kas ir noteiktas politikas rezultāts, kurš ir virzīts pret ANO iejaukšanos.²⁰

Objektīvisma (neitralitātes) koncepcija ir galvenā miera piespiešanas operāciju ietvaros. Tā ietver sevī divus dažādus, bet saistītus līmeņus: pirmais – vai DP mandāts ir objektīvs, un otrais – vai mandāta izpildījums ir objektīvs.²¹

Šīs galvenās pazīmes un to esamība ir apspriešanas priekšmets un izsauc izraisa daudzus strīdus starptautiskajā sabiedrībā. Ar laiku šīs debātes var pārvērsties par akadēmiskām doktrīnām, kuru pārstāvji piekrit noteiktam viedoklim un to attīsta.

Pēc Aukstā kara, t.i., 90.gadu sākumā, miera nodrošināšanas jēdziens būtiski un strauji attīstās un paplašinās ar jauniem operāciju veidiem, tai skaitā ar miera piespiešanas operācijām. Tādējādi miera piespiešana pieder pie jaunākām miera nodrošināšanas doktrīnām. Šīs doktrīnas galvenais problēmjautājums, kurš izraisījis debātes, jucekli un

²⁰Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161. 3.lpp.

²¹ Turpat, 3.lpp

skaidrības trūkumu, ir spēka lietošana, vēl viens būtisks jautājums ir miera nodrošināšanas un piespiešanas operāciju attiecināmība uz kara darbību.

Miera piespiešana pētīta miera nodrošināšanas ietvaros, salīdzinot šo operāciju veidus vai uztverot tos par tādiem, kas vienas otru papildina. Tradicionālas miera nodrošināšanas doktrīnas piekritēji uzsver ka „jābūt apstiprinātai atšķirībai starp miera nodrošināšanu un piespiešanu un vienas un otras operācijas pievienošanas tendence jānoraida”²². Jaunajā britu doktrīna atzīst miera piespiešanas paplašinātu jēdzienu, tās pārstāvis Čarlzs Dobbi (Charlez Dobbie) argumentē, „ka konceptuālā atšķirība starp miera nodrošināšanu un miera piespiešanu atrodas piekrišanas principā, tādējādi secinot, ka miera nodrošināšanas pirmatnējais mērķis ir piekrišanas kontrole”²³. Vēl viņš definē šīs operācijas kā dažādas stratēģijas, kuras nedrīkst sajaukt. Šīs doktrīnas būtība ir tā, ka piekrišanas un objektivitātes principi ir iepriekšējie operāciju mērķi, nevis principi. Tās ir normas, kuras jāsasniedz.²⁴

Tomēr miera nodrošināšanas doktrīnas miera piespiešanu pēta kā vienu no operācijas veidiem, tādējādi aktuālas un vienotas, arī atsevišķas miera piespiešanas doktrīnas nepastāv, to savā pētījumā norāda arī militāras doktrīnas pētnieks majors Allens (Major Allen), viņš uzsver, ka „labi izstrādātas miera piespiešanas doktrīnas trūkuma dēļ starptautiskā kopiena bieži uzskata miera piespiešanu kā intervencijas metodi, ar kuras palīdzību var sasniegt mieru un drošību vidē pēc Aukstā kara”²⁵.

1.3. Miera piespiešana valstu militārajās doktrīnās

Tomēr akadēmiskas vienotas doktrīnas trūkums neaizliedz izveidot valsts militārās doktrīnas.

Galvenais orgāns, kurš atbild par miera operāciju jautājumu izlemšanu, ir DP, bet tās pastāvīgie locekļi ir galvenie darbojošie spēki, uz kuriem balstoties, tiktu izvēlēti noteiktie instrumenti miera saglabāšanai un nodrošināšanai. Šo operāciju galvenie autori ir miera operāciju militāro doktrīnu autori, un tās ir ASV, Lielbritānija un Francija.

²² NATO and peace support operations, 1991-1999., Policies and Doctrines, Henning-A.Frantzen, Routledge, Great Britain, 2005., 239., 39.lpp.

²³ Turpat, 41.lpp.

²⁴ Turpat., 44.lpp.

²⁵ Robert D.Allen., Lessons from Somalia: The dilemma of peace enforcement. CSC., 1997.g.
<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Allen.htm> (aplūkots 2009.gada 11.maijā).

ASV militārā doktrīna

Pēc Aukstā kara pabeigšanas ASV militārie pētnieki arvien vairāk uzmanības pievērta miera operāciju doktrīnas attīstībai. Militārā doktrīna šajā jomā izdala trīs darbības veidus, kuri ir saistīti ar militārā spēka lietošanu:

- a) miera nodrošināšanas operācijas;
- b) miera piespiešanas operācijas;
- c) karš.

Raksturīgi ir tas, ka karš iekļauj sevī militāras uzvaras pakāpdzīšanos un nosacīta pretinieka iznīcināšanu, miera operācijas paredzētas miera īstenošanai vai tās vieglākai sasniegšanai. Par pretinieku uzskata konfliktu, nevis karojošo pusi²⁶.

Galvenās pazīmes, kuras raksturo miera piespiešanu, tāpat ir ASV militārā doktrīnā ASV, tā izdala miera piespiešanu no miera nodrošināšanas un kara.

Miera piespiešana definēta ASV militārajā doktrīnā kā militārā spēka pielietošana, pamatojoties uz starptautisko pilnvarojumu, lai piespiestu atbalstīt vai atjaunot mieru un kārtību saskaņā ar rezolūcijām un sankcijām.²⁷

Saskaņā ar šo doktrīnu miera piespiešanas operācijas var izrādīt spēka lietošanas iniciatīvu. Doktrīna atļauj, ja tas nepieciešams, milzīga pārsvara spēka lietošanu. Piekrišana zināmā mērā arī tiek atzīta, bet, „tāpat kā nemilitārie pasākumi, saskaņā ar ANO Statūtu 41.pantu tie raksturojami ar faktu, ka tiek izpildīti pret tās valsts vēlmi, uz kuru tie attiecas”.²⁸ Miera piespiešanas spēki var būt izvērsti bez tā valsts piekrišanas, kuras teritorijās tie tiks izvietoti. Tiklīdz mērķa valsts piekrīt vienības izvietojumam savā teritorijā, tādi pasākumi nav uzskatāmi par piespiešanas darbībām un šīs darbības nevar būt pamatotas ar 42.pantu. Objektivitāte ASV doktrīnā ir vēlama, ilglaicīgai un noturīgai miera radīšanai”.²⁹

²⁶ Université de Genève, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

²⁷ Turpat.,

²⁸ The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Bruno Simma. Oxford University Press Inc., New York, 2002.,p. 754.

²⁹ Université de Genève, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

Franču militārā doktrīna

Franču militārā doktrīna izšķir trīs veida miera operācijas:

- a) miera nodrošināšana;
- b) miera atjaunošana (peace restoration);
- c) miera piespiešana.

Visi miera operāciju veidi tiek atšķirti no kara. Miera operācijās Franču doktrīna pasvīturo spēka ierobežotu lietošanu. Par miera operācijas mērķi doktrīna izvirza starptautiska miera un starptautisko tiesību cieņas nodrošināšanu.

Atšķirībā no miera nodrošināšanas un miera atjaunošanas, miera piespiešanai piemīt noteikta pretinieka esamība. Miera piespiešanas mērķis ir nevis šī pretinieka iznīcināšana, bet viņa uzvedības, kura grauj starptautisko mieru vai starptautiskās tiesības, mainīšana. Doktrīna izvairās no galēja spēku līmeņa piemērošanas, it īpaši, ja tas ir saistīts ar masu iznīcināšanas ieročiem. Tāda pazīme kā piekrišana doktrīnai nepiemīt. Atšķirībā no miera nodrošināšanas un miera atjaunošanas, miera piespiešana ir pilnīgi neobjektīva.³⁰

Lielbritānijas militārā doktrīna

Lielbritānijas militārā doktrīna izšķir miera operāciju un kara būtiskas atšķirības. Galvenās miera operāciju iezīmes, kuras atšķir tās no kara, ļoti līdzīgas ASV militārās doktrīnas iezīmēm. Miera operāciju mērķis ir ilglaicīgas vienošanās panākšana starp galvenajiem pretiniekiem, kā arī uzturēts miers, nevis militārā uzvara. Objektivitāte ir gan miera piespiešanā, gan miera nodrošināšanā.

Lielbritānijas doktrīnā miera piespiešanas operācijas definētas kā „piespiešanas operācijas miera atjaunošanai vai atbalstīšanai, haosa situācijās vai starp divām pusēm, kuras nav devušas savu piekrišanu intervencei un kuras var būt iesaistītas militārās darbībās, lai palīdzētu izveidot apstākļus humanitārai un diplomātiskai darbībai politisko mērķu atbalstīšanā”³¹.

Miera piespiešanai ir dažādi uzdevumi, iekļaujot sevī miera atjaunošanu, humanitāro operāciju aizsardzību, varmācīgā kārtā karojošo pušu atdalīšanu, drošu un aizsargātu teritoriju nodibināšana un uzraudzība, sankciju īstenošanas piespiešana.

³⁰ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

³¹ turpat

Lielbritānijas doktrīnā spēks jālieto gadījumos, kad nedarbojas pārliecināšanas metodes un kad jāatbild uz sākotnēji karojošās puses veiktām uzbrukumu darbībām. Faktiski jebkurš spēka pielietojums tiek vadīts ar minimāli nepieciešama spēka principu. Tas raksturo līdzsvarota un proporcionāla piespiešanas spēka piemērošanu tikai tam, lai sasniegtu noteikto mērķi un norobežotos ar uzliktā mērķa leģitimitāti³².

Objektivitātes koncepcija gandrīz ir līdzīga ASV militārajai doktrīnai. Akcents tiek likts uz mandāta izpildīšanu. Piekrišanas pazīme ir doktrīnā. Tomēr piespiešanas operācijas var notikt bez piekrišanas, tās trūkums nav izšķirošs īslaicīgiem mērķiem, tomēr tas ir izšķirošs faktors ilglaicīgiem panākumiem.³³

Kā redzams, valstu militārās doktrīnas var būtiski atšķirties miera piespiešanas operāciju pazīmju uztverē, bet jāņem vērā tas, ka valstij kā ANO locekļiem jāīsteno saskaņā ar DP mandātu, izpildot operācijas mērķus un uzdevumus, tādējādi joprojām ir atklāts būtisks jautājums - kā militāro doktrīnu atšķirības ietekmē starptautisko miera piespiešanas operāciju veikšanu un vai ir vērts šīs atšķirības izlīdzināt.

1.4. Miera piespiešanas operācijas un reģionālās organizācijas

Mūsdienās visas miera piespiešanas operācijas vada starptautiskas organizācijas. Obligātā rakstura pasākumus reģionālās organizācijas var īstenot tikai ar DP piekrišanu. ANO Statūtu VIII nodaļā ir norādīts, ka DP jāsekmē tādu centienu aktivizēšanai, kuras ir virzītas uz vietējo konfliktu mierīgu noregulēšanu ar reģionālo organizāciju palīdzību. Ģeogrāfisko, kultūras un citu priekšrocību dēļ reģionālajām un subreģionālajām organizācijām var būt unikāla un arī neaizstājama nozīme vietējo konfliktu atrisināšanā.

Reģionālās un subreģionālās organizācijas kļuvušas par globālas sistēmas neatņemamu daļu. Arvien vairāk tās atzītas atbilstīgu reģionu drošības veicināšanā un uzplaukumā.³⁴

ANO Statūtu VIII nodaļa paredz reģionālo organizāciju izveidošanu reģionālas drošības nodrošināšanai. Lai izveidotu reģionālo organizāciju jāievēro šādi nosacījumi:

- 1) piedalīties tajā var tikai viena politiski-ģeogrāfiska rajona valsts;

³² Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the "Middle Ground" in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

³³ turpat

³⁴ S/PV.5776, 5776 Drošības Padomes sēdes protokols

- 2) darbības, ko akceptē reģionālās vienošanās nedrīkst iziet aiz šī rajona robežām;
- 3) šīs darbības nedrīkst būt pretrunā ar ANO īstenotiem pasākumiem, ANO Statūtu mērķiem un principiem.³⁵

Reģionālās drošības pamatu veido strīdu atrisināšana ar miermīlīgiem līdzekļiem. Militārus līdzekļus var piemērot tiešas agresijas atvairīšanai, tas ir saskaņā ar ANO Statūtu 51.pantu par kolektīvu aizsardzību, un tos var piemērot tik ilgi, kamēr DP nepieņem atbilstīgus pasākumus.

Saskaņā ar ANO Statūtu 53.pantu, DP izmanto reģionālu organizāciju piespiešanas darbību veikšanai, tas ir ar DP piekrišanu un darbības vadību. Tomēr ir izņēmums, kad reģionālās organizācijas var īstenot piespiešanas darbības:

*„Tomēr reģionālās institūcijas nelieto nekādas piespiedu darbības, un tās netiek lietotas, pamatojoties uz reģionāliem nolīgumiem, bez Drošības Padomes pilnvarojuma, izņemot pasākumus, ko paredz 107.pants, pret jebkuru naidīgu valsti, kā noteikts šī panta 2.punktā, vai pasākumus, ko paredz reģionālie nolīgumi, kas vērsti pret agresīvās politikas atjaunošanu no jebkuras tādas valsts puses, līdz laikam, kamēr Organizācijai, pēc ieinteresēto valdību lūguma, var tikt uzlikta atbildība par turpmāku agresiju nepieļaušanu no tādas valsts puses”.*³⁶

Reģionālo organizāciju jautājumā jāmin vislielākās un nozīmīgākās starptautiskās reģionālās organizācijas:

- 1) Āfrikas Savienība – izveidota 1963.gadā Addis-Abebā (agrāk bijis nosaukums Āfrikas vienotības Organizācija), kurā iekļautas vairāk nekā piecdesmit valstis;
- 2) Amerikas valsts Organizācija – izveidota starp Latīņamerikas valstīm un ASV 1948.gadā, tomēr mūsdienās, pēc D.İljina uzskata, „šī organizācija maz ko nozīmē”³⁷;
- 3) Arābu Valsts līga – izveidota 1945.gadā ar galveno mītņi Tunisijā;
- 4) NATO – Ziemeļatlantijas valstis un ASV. Ir interesanti, ka šī organizācija neatbilst reģionālo organizāciju izvirzītajiem noteikumiem tās teritoriālo kritēriju dēļ, kā arī ar savām darbībām tā apstiprina, ka trūkst ģeogrāfiskās izvietojuma un vietējās piemērošanas principa.
- 5) ES – Eiropas Savienība, izveidota 1951.gadā, tajā iekļautas 27 valstis;
- 6) ECOWAS – Āfrikas valsts Ekonomiskā Savienība, tajā iekļautas 60 valstis, izveidota 1975.gadā;

³⁵ Ю.Д.Ильин, Международное публичное право. Изд. Норма., Москва., 2008,год., 304, 245.lpp.

³⁶ ANO Statūti, 53p,1.pkt.

³⁷Ю.Д.Ильин, Международное публичное право. Изд. Норма., Москва., 2008,год., 304. 246.str.

- 7) SADC – Dienvidāfrikas attīstības Savienība – pašlaik iekļautas 15 Dienvidāfrikas valstis, izveidota 1980.gadā;
- 8) Dienvidaustrumu Āzijas valstu Asociācija – ACEAH; izveidota 1967.gadā, tajā iekļautas 11 valstis;
- 9) NVS (CIS) – Neatkarīgo Valstu Savienība – izveidota 1991.gadā, sastāvēja no 12 valstīm.

Periodā, no 1945.gada līdz 2001.gadam veiktas 11 intervences, kuras vispārpieņemti atzītas par miera piespiešanas operācijām. Tās ir starpvalstu militārās intervences, kuras iejaukšanās valstis tieši attaisno ar asa konflikta izbeigšanas mērķi valstī-pieņēmējā, lai saglabātu un atjaunotu starptautisko, reģionālo, vietējo mieru un drošību.³⁸ Tabula Nr.1 pielikumā norāda uz katras intervences vietu un datumu (target country), iejaukšanās spēka statusu, mandātu (force status), starptautisko organizāciju, kura izsniegusi mandātu.

ANO nav vienīgā organizācija, kura īsteno miera piespiešanas operācijas. Tikai desmit no piespiešanas operācijām notika ar ANO mandātu, bet pārējās operācijas notika ar mazāko starptautisko organizāciju mandātiem.

Astoņās no astoņpadsmit operācijām starptautiskā organizācija neuzņemas atbildību par intervences spēka pavēlniecību, kurai deva autorizāciju. Gluži otrādi, tā pilnvaroja daudznacionālā spēka (MNF) izveidošanu, kura darbību netieši kontrolēja. Īpaši tāda veida tendence ir novērota ANO, kura izvēlējās multinacionālo formulu septiņās no desmit savām operācijām. Miera piespiešanas operāciju vairākums tika izveidots pēc vadošās valsts (lead state) norādījuma. Trīspadsmit operācijās no astoņpadsmit operācijām viena valsts uzņēmās atbildību par militārā spēka intervences koordināciju, pieņemšanu, vadīšanu. Atsevišķas valstis bija galvenās operācijās, nedeklarējot sevi par vadošo valsti. Vairākumā gadījumu, starptautiskās organizācijas efektīvi nodod pēc sava mandāta pilnvaroto intervences kontroli vienai valstij³⁹.

Tādējādi mūsdienu starptautiskās miera piespiešanas operācijas tikai formāli radās pēc starptautiskās organizācijas mandāta. Organizācija, kura nodrošina pilnvarojumu, vienmēr formāli tiek izveidota kā starptautiskā organizācija, kaut gan ne vienmēr tā ir ANO. Taču šo organizāciju nozīme ne vienmēr sniedzas līdz miera piespiešanas operāciju izpildīšanai⁴⁰.

Reģionālo organizāciju darbība ne vienmēr ir tieši kontrolējamas. Praksē tomēr DP veic efektīvu kontroli tikai miera nodrošināšanas operācijām, nosakot tām laika

³⁸Katharina P. Coleman. International Organizations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy. New York: Cambridge University Press, 2007. 360 22.lpp.

³⁹ibid, 24.lpp.

⁴⁰ ibid, 25.lpp.

ierobežojumu un prasot no Ģenerāļsekretāra periodiskas atskaites. Vairākumā DP ierobežo sevi ar spēka lietošanas piekrišanu diezgan plašā un nenoteiktā laikā un atstāj valstij, kas darbojas, tiesības uz pasākumu un militārās operācijas virzības izvēli⁴¹.

⁴¹ The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Bruno Simma. Oxford University Press Inc., New York, 2002.,p. 758

2. PIEMĒROŠANA PRAKSĒ

Miera piespiešanas operācijas izskatītas detalizētāk, lai aplūkotu, no kā tās sastāv un uz kā balstās. Lai īstenotu šo mērķi, tika izvēlētas trīs operācijas, kuras izpildītas, pamatojoties uz ANO mandātu no 1945.gada:

- 1) Operācija Kongo 1960.-1964. gadā;
- 2) Operācija Somālijā 1992.-1993.gadā;
- 3) Operācija Bosnijā-Hercegovinā 1992.-1995. gadā.

Šīs trīs operācijas izvēlētas tāpēc, ka tās der par visspilgtākajiem ANO spēka lietošanas piemēriem⁴².

Miera nodrošināšanas operācijas autorizācija Kongo 1960.-1964. gadā iekļauj sevī ANO Statūtu 42.panta elementus⁴³ un ar to kļūst par piespiešanas darbību piemēru Aukstā kara periodā, un tas liecina, ka tāda veida spēka lietošanas piemērošana nav izgudrojums, kurš izdomāts pēc Aukstā kara perioda.

Vēl par piespiešanas operāciju labu piemēru tiek uzskatītas operācijas Somālijā un Bosnija-Hercegovinā. „ANO pieredze šajos konfliktos lika novērtēt līdzšinējo rīcību un pievērst tai uzmanības ...”⁴⁴.

Katrā vietā spēks tika pielietots, lai sasniegtu noteikto mērķi. Kongo spēks tika atļauts, lai izbeigtu pilsoņu karu un nodrošinātu ārvalsts militārā personāla izvešanu. Somālijā spēka lietojums tika atļauts humanitāras palīdzības piegādāšanas aizsardzībai un politiskā pamiera mandāta izpildīšanai. Bijušajā Dienvidslāvijā spēks tika atļauts, lai piespiestu izpildīt „lidojumu aizlieguma” zonās un aizsargātu „drošo telpu” teritorijas un humanitārās palīdzības piegādi. „Dienvidslāvijā DP pirmo reizi izmantotja savu varu, atrisinot jautājumu ar miera piespiešanas darbībām, izmantojot reģionālo organizāciju⁴⁵, kā arī „ANO izmantoja Ziemeļatlantijas Līgumā esošās kolektīvās aizsardzības vienošanās un NATO spējas piemērot militāro spēku, atbildot uz Bosnijas serbu triecieniem Bosnijas teritorijā un pilsētās, kuras

⁴²Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161. 4.lpp.

⁴³ The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Bruno Simma. Oxford University Press Inc., New York, 2002.,p. 751.

⁴⁴ Foundations of Public International Law. International Law and the Use of Force. Fully updated second edition. Christine Gray. Oxford University Press, New York., 2004., 334., 217.p.

⁴⁵ Foundations of Public International Law. International Law and the Use of Force. Fully updated second edition. Christine Gray. Oxford University Press, New York., 2004., 334., 322.lpp.

tika izsludinātas par „drošām zonām”, un atbildot uz pārkāpumiem „lidojumu aizlieguma” zonās⁴⁶.”

2.1. Operācija Kongo

Sākotnēji operācija veidota Beļģijas militāro apvienību izvešanas nodrošināšanai, palīdzības sniegšanā valdībai, kārtības uzturēšanā un tehniskās palīdzības sniegšanā. Vēlāk misijas mandāts mainījās un iekļāva teritorijas viengabalainības un politiskās neatkarības saglabāšanu Kongo, Pilsoņu kara iespējamības novēršanu un visa ārvalstu militārā personāla, pusmilitāro formējumu un konsultantu, kuri neatrodas ANO pavēlniecībā, un visu algotņu izvešanas nodrošināšanu.⁴⁷

Operācija Kongo bija vislielākā ANO izvērsta operācija Aukstā kara periodā. Kaut gan sākotnēji šī operācija bija strikti domāta kā miera nodrošināšanas operācija, četru gadu periodā klātesamības valstī ANO operācijai Kongo ONUC (United Nations Operation in Congo) tika doti papildspēki un funkcijas, kuras vajadzēja izpildīt ar spēka palīdzību. Šajā operācijā skaidri redzama miera nodrošināšanas un miera piespiešanas darbību nodalīšanas robeža.⁴⁸

Kongo bija nekārtības, dumpji un citi tiesību pārkāpumi, pēc kā valstī pasludināja neatkarību. Kongo provinces Katangas vadītāji izmantoja iespēju, lai atdalītu provinci no palikušās Kongo daļas. Ar 1960.gada 10.jūliju Beļģijas militārās vienības tika izvērstas Kongo teritorijā savu pilsoņu aizsardzībai. Beļģijas intervence, izvērsta bez Kongo valdības piekrišanas, noveda līdz tam, ka Kongo premjerministrs Patriks Lumumba (Patrice Lumumba) un prezidents Žozefs Kasavubu (Joseph Kasavubu) pieprasīja ANO militāru palīdzību.

Pirmās ANO vienības saskaņā ar DP rezolūcijām⁴⁹ tika izvērstas Kongo teritorijā tiesību un kārtības nodrošināšanai, ar to dodot iespēju Beļģijai izvest savas militārās vienības. ANO vienības tika izvērstas arī Katangā ar pašvaldības piekrišanu, bet ar

⁴⁶ Self-Defense against the use of Force in international Law. Louis B.Sohn. Volume 23. Kluwer law international. The Hague, The Netherlands. 1996., 360., 295.p.

⁴⁷ <http://www.un.org/russian/peace/pko/index.shtml>

⁴⁸ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁴⁹ SCR 143, 14.07.1960., SCR 145., 22.07.1960.

nosacījumu, ka ANO nesadarbosies ar Kongo Centrālo Valdību, kuras mērķis ir iznīcināt pašvaldību.

1960.gada septembrī Kongo Centrālajā Valdībā vara tika sadalīta starp Lumumbu, Kasavubu un citiem pretendentiem. Lumumbas slepkavība 1960.gada februārī izraisīja valstī pilsoņu kara varbūtību. Šis apstāklis pamudināja DP pirmo reizi sankcionēt ONUC spēka lietošanu, lai izvairītos no pilsoņu kara sākšanās:

„I. uzstāju, lai ANO nekavējoties pieņemtu visus atbilstīgus pasākumus kara uzliesmojuma novēršanai Kongo, ieskaitot uguns izbeigšanas pasākumus, militāro operāciju apturēšanas un sadursmju novēršanas pasākumus, izmantojot, ja tas būtu nepieciešams, spēka (kā galīgā mēra) lietošanu.”⁵⁰

Konstitūcijas krīze tika atrisināta 1961.gada augustā, kad pie varas nāca premjerministrs Kirile Adula (Cyrille Adoula). Šajā laikā ONUC pievērsa uzmanību ārvalsts militārā un nemilitārā personāla problēmām, jo tās īstenoja būtisku atbalstu Katangas pašvaldībai. Divas saskaņā ar ANO DP rezolūcijām veiktas operācijas, kuru mērķis bija šo personālu izvest no Kongo, to neīstenoja. ANO mandāts būtiski palielināts 1961.gada novembrī saskaņā ar 161.rezolūciju, bet nebija izpildīts līdz 1963.gada janvārim, kad ONUC, starp savu tiesību uz pārvietošanas brīvības nostiprināšanu un paš aizsardzību, noveda līdz Katangas „militārās mašīnas” rīcībnespējai un tās pašvaldības beigām. ONUC aizgāja no valsts 1964.gada beigās, ievērojami izpildot savu mandātu, bet par „dārgu cenu”.⁵¹

Sākotnēji operācija ONUC ir kā miera nodrošināšanas operācija ar abu pušu piekrišanu – Centrālās Valdības un Katangas pašvaldības piekrišanu. Spēka lietošanai jābūt paš aizsardzības ietvaros un rīkojumā norādītās teritorijas robežās. ONUC misijai jābūt pilnīgi objektīvai un saskaņā ar DP rezolūciju:

„ atkārtoti apstiprinu ka ANO neuzņemas aizstāvēt nevienas Kongo konfliktā iesaistītās puses intereses, jebkurā gadījumā neiesaistīsies vai neietekmēs jebkuru iekšējo vai konstitucionālo konfliktu...”⁵²

Katangas pašvaldības piekrišanas pamatā, lai izvērstu ANO spēku, ir memorands par DP 1960.gada 9.augusta rezolūcijas izpildi - ONUC apliecina, ka nedarbosies Centrālās Valdības vārdā, lai apspiestu pašvaldības valdību vai ar to saistītas darbības.

ANO miera uzturēšanas un atjaunošanas mandāts ietver sevī ļoti daudz dažādu uzdevumu. Galvenais likumības un kārtības uzturēšanā bija dzīvības un īpašuma aizsardzība.

⁵⁰ SCR 161, 21.02.1961

⁵¹ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁵² SCR 146, 09.08. 1960.

Šo uzdevumu izpildē, ONUC sadarbībā ar Centrālo Valdību īstenoja arestus, aizturēšanas, to cilvēku atbrūošanu, kuri atklāti nepakļāvās nacionālo vai vietējo varu darbībām⁵³.

Ar laiku notikumu gaitas attīstība noveda līdz ONUC mandāta paplašināšanai ar iekšējas valsts situācijas stabilizāciju, ārvalsts intervencijas likvidēšanu. Pēc Lumumbas slepkavības ONUC mandāts saskaņā ar 161. rezolūciju tika paplašināts līdz

*„ tūlītējiem, atbilstīgiem pasākumiem, lai novērstu pilsoņu kara rašanos iespējamību”*⁵⁴.

Kad pie varas nāca Kirile Adula, ANO nolēma, ka neiejauksies Adula vadītajās militārajās operācijās, kuru mērķis bija pašvaldības iznīcināšana. Pilsoņu kara novēršanas mandāts tika novirzīts uz visām citām militārām grupām Kongo. ANO bija gatava lietot spēku, pārkāpjot paš aizsardzības robežās šo mērķu īstenošanā.

Tā 1961.un 1962.gadā ANO brīdināja Katangas pašvaldību, ka uguns neizbeigšanas gadījumā ANO pieņems pretpasākumus.

Tādējādi spēka lietošana šajā kontekstā izriet no paš aizsardzības robežām. Kaut gan Katangas pašvaldības piekrišana ANO vienību izvēršanai tika saņemta, notikumu gaitā Katangas ierosinājumi tika ignorēti ar pilsoņu kara novēršanas mērķi. ANO Lēmums par citādu attieksmi (nekā citām Kongo bruņotām grupām) pret Centrālās Valdības spēkiem, izpildot 161.rezolūcijas A1paragrāfu, ietver sevī objektivitātes principa pārkāpumu⁵⁵.

Saskaņā ar DP rezolūcijām četras lielas operācijas tika veiktas militāra personāla izraidīšanai no Katangas. Tomēr patiesais mērķis Unokats, Rumpučs, Grendslems un Mortors (Unokat, Rumpunch, Grandslam, Morthor) operācijās bija Katangas pašvaldības iznīcināšana.

UNOKATS operācija tika veidota sava galvenā mērķa ietvaros, GRENDSEMS operāciju veikšanā spēks tika lietots ne tikai ieņemto pozīciju aizsardzībai, bet arī karojošās puses pretošanās pārvarēšanai citās pilsētās. Tādējādi spēka lietošana jauno pozīciju iekārošanai acīmredzami aiziet aiz miera nodrošināšanas robežām. MORTHOR operācija kļuva par operāciju aiz ONUC mandāta robežām. RUMPUČS un MORTORS operācijās, lai sasniegtu savus mērķus, ONUC lietoja spēku pēc savas iniciatīvas. Abas operācijas bija bez

⁵³ Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁵⁴ SCR 161, S/4741, 21 Feb. 1961, para. A1

⁵⁵ Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

Katangas valdības piekrišanas, bet ar Centrālās Valdības atbalstu. Tādā veidā ONUC, palīdzot Centrālajai Valdībai nostājas vienas no karojošās puses pusē.⁵⁶

Tādējādi miera nodrošināšanas operācija ONUC tika iesaistīta atšķirīgās no miera nodrošināšanas darbībās. Tā sākotnējā ONUC operācijas ietekme uz miera nodrošināšanas konceptualizāciju bija negatīva, lai pasludinātu spēka nepielietošanas principu, izņemot paš aizsardzības gadījumus⁵⁷.

2.2. Operācija Somālijā

Starptautiskā Kopiena novadīja četras operācijas, lai atrisinātu Somālijas krīzi periodā no 1992.gada līdz 1995.gadam. Miera nodrošināšanas operācija UNOSOM I izbeidzās, negūstot panākumus, un noveda pie miera piespiešanas operācijas UNITAF (Unified Task Force) izveidošanas, kura ar laiku kļuva par UNOSOM II, līdz 1994.gadā ANO to pārveidoja atpakaļ par miera nodrošināšanas operāciju.

ANO 1992. gada 24. aprīlī, pamatojoties uz DP rezolūciju, nodibināja UNOSOM I operāciju Somālijā, kura sākotnēji iekļāva 50 uguns izbeigšanas novērotājus starp karojošām pusēm - ģenerāli Muhameds Farahs Eidids (Mohamed Farah Aideed) un Ali Mehdi Muhameds (Ali Mahdi Mohamed).

Šī operācija tika nostiprināta uguns izbeigšanas kontrolei Somālijas galvaspilsētā Mogadišo un ANO darbinieku, aprīkojuma un piegādes aizsardzības un drošības nodrošināšanai Mogadišo jūras ostās un lidostās, kā arī humanitāro piegāžu parvadīšanai uz tās sadalīšanas centriem Mogadišo tuvākajās piepilsētās. 1992.gada augustā UNOSOM I mandāts un skaitliskais sastāvs tika paplašināti, lai operācija varētu nodrošināt humanitāras autokolonnas aizsardzību un sadalīšanas centru aizsardzību visā Somālijas teritorijā⁵⁸.

Kā miera nodrošināšanas operācija, UNOSOM I tika veidota ar vietējo valdību piekrišanu, gan Muhameds Farahs Eidids, gan Ali Mehdi Muhameds deva savu piekrišanu UNOSOM I izvēršanai Mogadišo. Turpmākie Eidida pieprasījumi par UNOSOM I operācijas izbeigšanu, jo tikai it kā viņam bija tiesības dot piekrišanu operācijas izvēršanai Somālijas teritorijā, tika ignorēti. UNOSOM I saskarās ar lielu Eidida pretestību - barikāžu

⁵⁶ Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the "Middle Ground" in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁵⁷ Turpat.

⁵⁸ <http://www.un.org/russian/peace/pko/somalia1.htm> (aplūkots 11.04.2009)

un ieroču lietošanu, tomēr tā spēja noturēt Somālijas lidostu. Eidida pretestība traucēja UNOSOM I izvēršties ostā. Ņemot vērā iepriekš minēto, kā arī to, ka UNOSOM I nevar nodrošināt vitālas humanitāras palīdzības drošu piegādi, ANO locekļi tika mudināti mainīt attieksmi pret Somālijas jautājumu.

Pēc tālākas situācijas pasliktināšanās 1992.gada decembrī DP, sadarbojoties ar ANO valsts locekļiem, nodibināja operatīvu grupu UNITAF, lai izveidotu drošu apstākļu humanitāras palīdzības sniegšanai. UNITAF lielas apdzīvotas vietas drošības stiprināšanai un humanitārās palīdzības un tās sadales nodrošināšanai īstenoja savu darbību kopā ar UNOSOM I.⁵⁹ UNITAF arī nodarbojās ar ieroču jautājumiem Somālijā: karojošām pusēm tika uzdots noņemt smagos ieročus no UNITAF izvēršanas zonām, vai glabāt tos UNITAF norādītā un kontrolējamā vietā. Šajā gadījumā UNITAF funkcijas vairāk attiecas uz ieroču administrēšanu.

UNITAF tika pilnvarota un sagatavota spēka lietošanai, ja tas būtu vajadzīgs mandāta izpildīšanai. Lai izpildītu savus uzdevumus, tika meklēta sadarbība ar Somālijas valdību, kaut gan tas nebija UNITAF mērķis. Tomēr piespiedu darbību bezierunu draudi bija par amerikāņu startēģijas galveno noteikto mērķu sasniegšanas komponentu ar minimāliem izdevumiem sadarbībā ar Somāliju. Tā nav miera nodrošināšana, kur misijas mērķi kļūst par valsts-saimnieka norādījumu ķīlniekiem. ASV politika tika īstenota divos virzienos: sarunas ar karojošām pusēm un jaunu grupu rašanās atbalstīšana. Tas viss nodrošināja UNOSOM I iekļaušanos vienā no politiskā vienādojuma pusēm⁶⁰.

1993.gada martā ANO sankcionēja pirmās miera operācijas rašanos, kuras ietvaros tika atļauts lietot spēku. UNOSOM II mandātā bija iekļauti vairāki miera nodrošināšanas un dibināšanas aspekti. UNOSOM II mērķi tika saskaņoti ar drošības nostiprināšanu visā Somālijas teritorijā, paplašināšanas un atbalstīšanas uzdevumiem, bet galvenais tomēr bija uguns izbeigšanas uzdevums, atbrūņošanas piespiešana. Savu mērķu sasniegšanai UNOSOM II varēja pielietot piespiešanas darbības, un sākotnēji spēka lietošanas spektrs bija ļoti plašs.

1993.gada 5.jūnijā uzbrukumā Mogadišo dienvidu daļā, Eidida karavienības nogalināja divdesmit četrus pakistāniešu karavīrus, kuri dienēja UNOSOM II misijā. DP uz to ātri reaģēja atbilstīgi ANO Statūtu VII nodaļai, pieņemot 837.rezolūciju, ar to paplašinot spēka lietošanas robežas UNOSOM II mandātā:

⁵⁹ <http://www.un.org/russian/peace/pko/somalia1.htm> (aplūkots 11.04.2009),

⁶⁰ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the "Middle Ground" in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

„atkārtoti akceptē tūlītējas visu pušu atbruņošanās izšķirošu lomu Somālijā...un radiotranslēšanas sistēmu neitralizāciju, kas veicina vardarbību un uzbrukumus, virzītas pret operāciju.⁶¹”, un tālāk 5.pagrāfā:

“apstiprina, ka 814.rezolūcijas pamatā Ģenerālsekretārs pilnvarots, pieņemt visus pasākumus pret tiem, kuri ir atbildīgi par bruņotiem uzbrukumiem, 1.punktā minētiem, tai skaitā tiem, kuri uzņemas atbildību par tāda veida uzbrukumu publisku kūdīšanu, lai nodrošinā Operācijas efektīvu pilnvarojumu visā Somālijas teritorijā, šo cilvēku noziegumu izmeklēšanas nodrošināšanu, viņu arestu un ieslodzījuma nodrošināšanu ar tiesāšanas un sodīšanas merķi⁶²”

Eidida aizturēšanas mēģinājumu neveiksme radīja izmaiņas mandātā. Viena Malaizijas un astoņpadsmit amerikāņu karavīru slepkavības kļuva par spēka lietošanas stratēģijas izbeigšanas iemeslu. Tas tika veikts 1994.gada februārī ar rezolūcijas⁶³ pieņemšanu. Šī rezolūcija ierobežoja UNOSOM II militāros uzdevumus līdz svarīgas infrastruktūras, humanitāro ANO un citu starptautisko organizāciju maršrutu, personāla, ierīču un aprīkojumu aizsardzībai. Tā UNOSOM II kļuva par miera nodrošināšanas operāciju.

Konfliktējošo pušu piekrišana operācijai bija saspindzināta no UNOSOM II operācijas uzsākšanas. Sabiedrības lielākā daļa atbalstīja UNOSOM II misiju, bet Eidida piekritēji apgalvoja, ka ANO cenšas rekolonizēt Somāliju. Problēmas radās arī tāpēc, ka UNOSOM II darbojas kā valdoša vara, it īpaši, uzspiežot savu politiku tiesu varas nodibināšanas, policijas nodibināšanas sfērās, nacionālā pamiera procesā, visur, kur tika pieņemta UNOSOM II tikai palīdzība⁶⁴. Somālijas sabiedrība tika sašķelta daļās - UNOSOM II misiju piekritēji un pretinieki.

Sākotnēji, misija bija objektīva, tai jāievēro mandāts stingri pret katru Somālijas konflikta pusi. Šo principu izbeigšana saistīta ar 5.jūnija uzbrukumu, kad tika pieņemts lēmums par Eidida aizturēšanu. Eidida aizturēšanas un sagrābšanas mēģinājums izvirza misiju konfliktu centrā, kurš bija izvērsts vēl līdz ANO operācijas sākumam Somālijā starp Ali Mehdi un Eididu par augstākās varas sadalīšanu⁶⁵.

⁶¹ SCR 837, 1993,06.06. 3.par.

⁶² Turpat, 5.par.

⁶³ SCR 897, 14.02.1994.

⁶⁴ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁶⁵ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

Roberts D.Alens (Robert D.Allen) dod Somālijas operācijas analīzi no militārās doktrīnas viedokļa un secina, ka „ANO veiktās misijas laikā parādījās liels robs starp godkārtīgu mandātu un neadekvātiem pasākumiem, kuri paredzēja tādu mērķu sasniegšanu, kuri atspoguļoja nereālistiskās starptautiskās kopienas cerības uz spēka lietošanu⁶⁶”, kas galu galā noveda līdz katastrofiskālām sekām.

2.3. Operācija Bosnija-Hercegovinā

Starptautiskā atbilde uz Bosnijas krīzi raksturojama ar nenoteiktību un apjukumu⁶⁷. Starptautiskā kopiena izvirzīja vairākas iniciatīvas militāro konfliktu novēršanai bijušajā Dienvidslāvijā, vairākām no tām nebija piespiešanas rakstura. Tās attiecināms arī uz ANO miera nodrošināšanas operācijām, kas tika izvērstas 1992.gadā Horvātijā un 1993.gadā Maķedonijā.

1992.gada pavasarī pirmo Bosnija kara mēnešu laikā neliela miera nodrošināšanas vienība UNPROFOR-Horvātija (United Nations Protection Force-Croatia) tika izvērsta Bosnijā-Hercegovinā. 1992.gada jūnijā pēc konflikta saasināšanās un izplatīšanās Bosnijā-Hercegovinā UNPROFOR skaitliskais sastāvs un mandāts tika paplašināti ar lidostas Sarajevas drošības un funkcionēšanas nodrošināšanas mērķi un humanitārās palīdzības piegādi pilsētā un tās piepilsētās⁶⁸.

1992.gada 5.jūnijā starp karojošām pusēm tika panākta vienošanās par Sarajevas lidostas atklāšanu, UNPROFOR bija jāuzņemas atbildība šīs vienošanās pildīšanā, it īpaši jānodrošina lidostas un tās ierīču aizsardzība, humanitārās palīdzības un nepieciešamā personāla droša pārvietošanās, drošs gaitenis starp Sarajevas pilsētu un lidostu. Šo mērķu īstenošana bija atkarīga no pušu piekrišanas un sadarbības. Dažreiz puses nedeva piekrišanu misijas pārvietošanai, it īpaši tas nebija retums no Bosnijas serbu puses, līdz ar to misijas UNPROFOR mērķu īstenošana dažreiz kļuva neiespējama.

Lai nodrošinātu humanitārās palīdzības pārvietošanu, UNPROFOR pildīja humanitāra konvoja uzdevumus. 1992.gada septembrī mandāts atkal tika paplašināts ar to, ka operācijas spēki varētu sniegt ANO Augstākā komisāra bēgļu un humanitārās palīdzības piegādes

⁶⁶ Robert D.Allen., Lessons From Somalia: The Dilemma Of Peace Enforcement; CSC 1997.g. Lessons From Somalia: The Dilemma Of Peace Enforcement

⁶⁷ THE ROLE OF ARTICLE 50 OF THE UN CHARTER IN THE SEARCH FOR INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY; Jeremy Carver and Jenine Hulsmann, 561.lpp 2000.

⁶⁸ <http://www.un.org/russian/peace/pko/yugoslav.htm> (aplūkots 18.04.2009)

Bosnijā-Hercegovinā lietās darbības atbalstīšanu un nodrošināt atbrīvoto ieslodzīto pilsoņu konvojēšanas aizsardzību, ja to prasa Starptautiskā Sarkanā krusta komiteja.⁶⁹ Šim nolūkam visi miera nodrošināšanas noteikumi tika izpildīti, iekļaujot spēka pielietošanu paš aizsardzībai. Tomēr konvoja pārvietošanās bija pilnībā atkarīga no pušu piekrišanas, puses tām lika šķēršļus, ja tas aizskāra viņu intereses⁷⁰.

Bosnijas serbu civilo lidmašīnu bombardēšana kļuva par imeslu DP rezolūcijas pieņemšanai par militāro lidojumu aizliegumu⁷¹. Saskaņā ar šo rezolūciju NATO, atbildot uz ANO tehniskās palīdzības prasību, 1992.gada oktobrī aktivizēja operāciju „Operation Sky Monitor⁷²”, tādējādi NATO no gaisa novēroja „lidojumu aizliegumu” zonas atbilstību, bet UNPROFOR personāls tika izvērsts darbību novērošanai un civilo lidojumu, kas bija Bosnijas virzienā sankcionēšanai lidostās Bosnijā, Horvātijā un bijušajā Dienvidslāvijas Federatīvajā Republikā. Tomēr vairākkārtējie „lidojumu aizliegumu” zonas pārkāpumi turpinājās. Tas, ka notika arī Bosnijas ciematu bombardēšana no gaisa, liek DP izstrādāt piespiešanas pasākumus.

NATO pārņēma piespiešanas operāciju, turpinot jau uzsākto operāciju. NATO izstrādātie operācijas noteikumi, kuri tapa sadarbībā ar ANO, pieļāva spēka lietošanu tikai pret militārām lidmašīnām, kuras atteicās pamest „lidojumu aizliegumu” zonu.

Piespiešana šajā gadījumā raksturojama ar dažādām pazīmēm. Pirmkārt, NATO varēja izrādīt spēka lietošanas iniciatīvu ar mērķi aizsargāt aizliegumu. DP lēmums par lidojumu aizliegumu balstījās uz identisko lēmumu, kurš tika panākts starp karojošām pusēm Londonas Konferencē 1992.gada 26.-27.augustā, bet netika pildīts. „Lidojumu aizliegumu” piespiešana formāli bija objektīva, bet reāli, ietvēra sevī Bosnijas serbu gaisa spēku priekšrocību iznīcināšanu, jo Bosnijas musulmaņiem nebija gaisa kaujas potenciāla un aizliegums bija visā pilnībā viņu interesēs.⁷³

Sākot ar 807.rezolūciju⁷⁴, DP atsaucās uz ANO Statūtu VII nodaļu, lai piespiešanas darbības tiktu attaisnotas ar mērķiem „nodrošināt UNPROFOR drošību⁷⁵” un „savu misiju pārvietošanas brīvību⁷⁶”.

⁶⁹ <http://www.un.org/russian/peace/pko/yugoslav.htm> (aplūkots 01.04.2009)

⁷⁰ Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁷¹ 781, 9.10.1992 para 1.

⁷² *Operation Deny Flight (Final Fact Sheet)*, NATO, 21 Dec. 1995, 'History and Significant Events'

⁷³ Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁷⁴ SCR 815, 30.03.1993. (preamb, last par.)

⁷⁵ Turpat,

⁷⁶ turpat.

Bosnijas serbu uzbrukums Srebrenicai 1993.gada martā – aprīlī radīja nepieciešamību pieņemt DP 819. rezolūciju ⁷⁷ par „drošām telpām”. Ar laiku DP paplašināja arī šo UNPROFOR mandātu, iekļaujot tajā spēka lietošanu „drošo telpu” aizsardzībai un humanitāro kravu piegādei.

NATO nozīme „drošo telpu” aizsardzībā izriet no 836.rezolūcijas: *„pilnvaro Spēkus, mandāta papildināšanai, kas noteiktas 770. (1992) un 776 (1992)rezolūcijā, izpildot 5.punktā noteiktas prasības, darbojoties pašaizsardzības kārtībā, pieņemt nepieciešamos mērus, ieskaitot spēka lietošanu atbildē uz drošo rajonu artilērijas apšaudi un bombardēšanu no gaisa jebkurā pusē, vai atbildot uz militāru ielaušanos šajos rajonos, vai arī nodomam radīt tajos vai to apkārtnē kādus šķēršļus Spēku pārvietošanās ceļā vai humanitārās palīdzības autokolonnu ceļā”.*

Tādējādi UNPROFOR turpinājanodrošināt mieru atšķirībā no NATO piespiešanas lomas.

Gaisa spēki izrādījās neefektīvi „drošo telpu” aizsardzībā, atbildot uz ierobežotiem gaisa triecieniem, Bosnijas serbi saņēma ķīlniekos ANO personālu, atsakoties no jebkuras sadarbības ar UNPROFOR. 1995.gada jūlijā divas „drošu telpu” zonas beidza savu pastāvēšanu. Tā rezultātā notika būtiskas pārmaiņas gaisa spēku politikā. Jebkuri draudi „drošo telpu” zonām no Bosnijas serbu puses sastapsies ar NATO gaisa spēku lietošanu. Darbības zona netiks ierobežota ar apdraudēto „drošās telpas” zonu, bet spēks tiks lietots, atbildot uz pamanīto Bosnijas serbu koncentrāciju un uz jebkurām darbībām, kuras apdraudēs „drošo telpu” teritorijas⁷⁸.

Pēc Bosnijas serbu trieciena uz lielveikalām, kura rezultātā tika nogalināti 37 cilvēki, NATO sadarbībā ar ANO uzsāka Bosnijas serbu militāro objektu bombardēšanu visā Bosnijas teritorijā, tā turpinājās līdz tam brīdim, kad Bosnijas serbu līderi piekrita NATO un ANO prasībām.

„Drošo telpu” režīma noteicošās DP rezolūcijas tika uzspiestas karojošām pusēm, it īpaši Bosnijas serbiem. Nekādas vienošanās par „drošo telpu” zonām Bosnijas serbus neapmierināja, jo šo teritoriju kontrole bija viņu militārie mērķi⁷⁹.

ANO atzina, ka „drošo telpu” teritorijas aizsardzība ietver tiešu Bosnijas serbu kara mērķu noliegšanu. Šīs teritorijas kalpoja par Bosnijas valdības ieroču un militārā aprīkojuma

⁷⁷ SCR 819, 16.04.1993

⁷⁸ Université de Genève, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

⁷⁹ Université de Genève, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

bāzēm. Tieši no šīs teritorijas tika uzsākti mazie un lielle milicijas uzbrukumi uz apkārtējām teritorijām, kuras noturēja Bosnijas serbi⁸⁰. Tas viss liecina par neobjektivitāti „drošo telpu” teritorijas aizsardzībā.

1995.gada 31.martā DP pieņēma lēmumu par UNPROFOR reorganizāciju, nomainot to ar trim patstāvīgām, bet savstarpēji saistītām miera nodrošināšanas operācijām⁸¹. 1995.gada 20.decembrī izbeidzās UNPROFOR mandāts uz „lidojuma aizliegumu” zonas un „drošo telpu” zonām.

⁸⁰ turpat

⁸¹ <http://www.un.org/russian/peace/pko/yugoslav.htm>

3. PIEMĒROŠANAS PROBLĒMAS

Starptautiskajā kopienā spēka pielietošanai ir ļoti liela nozīme. „Piespiešanas mehānisma vājums bieži tik uzskatīts par Tautas Savienības krišanas iemesliem, tādējādi ANO Statūtu sagatavošanas periodā tika sasniegta pušu piekrišana par jaunas Organizācijas pilnvarojumu veikt miera un drošības piespiešanu ar militāra spēka palīdzību, ja tas būtu vajadzīgs⁸².” DP ir tiesības lietot spēku un piespiest puses mieram, ar tāda veida darbībām, kuras uzskatīs par nepieciešamām. Tomēr DP darbībām jābūt ANO Statūtu ietvaros.

Miera piespiešanas operācijas izriet no ANO Statūtiem, tomēr tās būtība ir diezgan nenoteikta un funkciju diapazons, kurus pilda miera piespiešanas operācijas, ir diezgan plašs. Tās var fokusēties vai nefokusēties uz specifisko humanitāti, tomēr katrā lietā pamatmērķis ir miera atjaunošana vai uzturēšana⁸³”. DP vai reģionālā organizācija, kura darbojas ar DP piekrišanu, papildina operācijas saturu. Šajā gadījumā gan DP, gan reģionālajai organizācijai ir izvēles brīvība, kādas miera piespiešanas operācijas mērķu sasniegšanas metodes izvēlēties.

No miera piespiešanas Butrosa Gali definējuma līdz mūsdienām šo miera operācijas instrumentu būtībā ir daudz kas mainīts. Tomēr gan tad, gan tagad nav nevienas strikti izstrādātas miera piespiešanas operācijas. Eksistē tikai priekšstats par to, ka konkrētām operācijām jābūt ar konfliktējošo pušu piekrišanu, jāpamato ar DP mandātu, operācijas jāizpilda ar spēka lietošanu. Šis priekšstats atšķiras atkarībā no tā, kādas ir konkrētas valsts militārās doktrīnas, tādējādi militāro doktrīnu atšķirības ietekmē starptautisko miera piespiešanas operāciju izpildi.

Ņemot vērā visu iepriekšminēto, miera piespiešanas operāciju problēmas var iedalīt dažādās jomās: pirmkārt, tās ir problēmas, kuras ir saistītas ar pašu DP operācijas mandātu, otrkārt, tās ir problēmas, kuras ir saistītas ar šīs operācijas pazīmēm, treškārt, tās ir problēmas, kuras ir saistītas ar operācijas izpildi, precīzāk, ar tās izpildītājiem.

Pirmās problēmzonas kontekstā ir nepieciešams aplūkot ANO mandātu, kuru izdod atbilstošas operācijas veikšanai. Problēma ir tā, ka ANO, izstrādājot mandātu, ņem vērā iesaistīto pušu subjektīvus argumentus vai starptautiskās sabiedrības reakciju uz jau pastāvošo konfliktu. Atļaujot spēka iesaistīšanu konfliktā, ANO pārkāpj valsts suverenitātes

⁸² The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Bruno Simma. Oxford University Press Inc., New York, 2002.,p. 751.p.

⁸³ Université de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

principu, kaut gan iejaukšanās ir attaisnota ar varbūtēju miera pārkāpuma apdraudējumu. Iespējamo draudu konstatēšana ir tikai varbūtība, kura nākotnē var nerealizēties.

Miera piespiešanas operācijas var lietot gan starptautiskajos konfliktos, gan valsts iekšējos konfliktos. Situācijās, kad konflikti robežojas ar valsts teritoriju, ir svarīgi, lai DP tieši un reāli konstatētu starptautiskā miera un drošības apdraudējumu, spēka lietošana būtu attaisnota. Šajā gadījumā ir svarīgs jautājums par humanitāras intervences un miera piespiešanas operāciju atšķirībām.

Otrais mandāta problēmas aspekts ir DP fokusēšanās uz mandāta mērķa sasniegšanu. Bet tas ir iespējams tikai tādos gadījumos, kad miera piespiešanas mērķis ir konkrēts rezultāts, kuru var nodrošināt militārā konfliktā. „DP, ANO jāņem vērā, ka iejaukšanās tādās situācijās ANO var būt tiklab negatīvs, kā pozitīvs vērtējums. Ņemot vērā to, ka šīm operācijām piemīt liela riska pakāpe un potenciālie izdevumi arī ir augsti, DP jāfokusējas uz tādu rezultātu piespiešanu, kuri attiecas uz pašu konfliktu (uguns izbeigšanas vai miera vienošanās), nevis uz rezultātiem no konflikta atrisināšanas⁸⁴.”

Trešais miera piespiešanas operāciju mandāta problēmas aspekts ir tās objektivitāte (neitralitāte). Vēsturiski atzīts, ka starptautisko organizāciju darbībās vienmēr var atrast politisko aspektu, kam ir viena no galvenajām lomām starptautiskās organizācijas mērķu sasniegšanā. Tāpēc, runājot par mandāta objektivitāti, starptautiskajā praksē ir iespējams parādīties nesabalansētam lēmumam konkrētās valsts vai tās vienību labā, vai pēc tā neatlaidīgā lūguma.

Mandāts var būt konkrētas puses ieinteresētības rezultāts, kaut gan ir koleģiāls lēmums. Tomēr, pēc politiskiem uzskatiem, eksistē DP ietekmēšanas iespējamība no konkrētas valsts puses, it īpaši no to valstu puses, kuras veido vai ir noteiktas organizācijas sastāvā. Šajā gadījumā ieinteresētas valsts intervence formāli būs miera piespiešanas operācija, bet reāli šīs darbības kļūs par pieprasīšanas darbiem no valsts uzbrucēja puses, lai izpildītu savus politiskos mērķus.

Otrais problēmu komplekss, kurš saistīts ar miera piespiešanas operācijas piemērošanu izriet no operācijas pazīmju noteikšanas: spēka pielietošana, piekrišana un objektivitāte (neitralitāte).

Miera piespiešanas operācijas dažreiz nav piemērojamas bez miera nodrošināšanas operāciju konteksta, bet papildina vai tās pārņem, kā tās jau apskatītas miera piespiešanas operācijās Somālijā un Bosnijā-Hercegovinā. Nevar pateikt ar pārliecību, vai miera

⁸⁴Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161. 138.lpp.

piespiešanas operācija nebeigsies ar piespiešanas darbībām vai ne, nevar pateikt, ka būs DP atļautā spēka lietošanai. Vairākās lietās divu veidu operācijas cieši attiecas viena uz otru, ikreiz sakrīt. Pēc miera nodrošināšanas operācijām Somālijā, Haiti, Ruandā un Bosnijā sekoja piespiešanas operācijas, kad miera nodrošināšanas operācijas nevarēja tikt galā un apliecināt savas spējas izpildīt mandātus.⁸⁵

Kā jau minēts, īstenojot miera piespiešanas operācijas, spēka lietošanas apmērs ir nereglamentēts. Ja konfliktā nolemts izmantot militāro iejaukšanos, DP nedod kvantitatīvus norādījumus par to, cik un kādā veidā ieročus izmantot, tas paliek organizācijas vai valsts kompetencē, kura izpilda operāciju. Tādējādi šī valsts vai organizācija pati izlemj par lietotā spēka proporcionalitāti. Ar proporcionalitātes principa piemērošanas problēmu saistīta NATO vienības spēka lietošana Bosnijas konfliktā.

Kaut gan piekrišana nav miera piespiešanas operāciju obligāts nosacījums, tomēr tieši šī pazīme var provocēt tālāku neobjektivitāti vienai konflikta pusei, it īpaši, ja pušu piekrišana panākta nepareizā ceļā. Piemēram, piekrišana uzspiesta vienai no pusēm vai vienas puses priekšlikumi ignorēti, kā tas bija Kongo konfliktā Katangas provincē vai Somālijas konfliktā.

Daži pierāda, ka tas nav iespējams objektīvās situācijās, kad konflikts turpinās, pats konfliktā iesaistīšanās fakts ietekmē pušu pozīcijas. ANO kļūst par konflikta dalībnieku ar saviem noteiktiem politiskiem mērķiem, kuri asociējas ar starptautiskā miera un drošības sasniegšanu.⁸⁶ „Būtu naivi gaidīt pilnu neieinteresētību no valsts, kura pilda deleģēto pilnvarojumu⁸⁷”.

Objektivitāte (neitralitāte) izpaužas divos līmeņos. Pirmkārt, tā ir mandāta objektivitāte, par ko jau rakstīts, kad analizētas problēmas, kas saistītas ar mandātu.

Otrais objektivitātes līmenis ir konfliktā iesaistīto pušu objektivitāte, kuru ir diezgan grūti sasniegt un noturēt, pamatojoties uz darba otrajā daļā minētiem operācijas piemēriem. Iesaistīto pušu objektivitāte ar laiku var izpausties kā to interešu aizskaršana un neobjektivitāte otrai pusei. Par to arī liecina miera piespiešanas operācija Bosnijā-Hercegovinā.

Operācijas izpildē liela nozīme ir objektivitātei, tā var saistīt darbības, vai otrādi, uzlikt papildus saistības, kas ir ierobežojumi spēka lietošanai praksē.

⁸⁵ Just War or Just Peace? Humanitarian intervention and international law. Simon Chesterman. Oxford University press Inc., New York., 2001.295.,123.p.

⁸⁶ Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161, 137.lpp.

⁸⁷ Just War or Just Peace? Humanitarian intervention and international law. Simon Chesterman. Oxford University press Inc., New York., 2001.295.,165.p.

Trešais problēmu bloks ir saistīts ar operācijas izpildi vai tās izpildītājiem. Visas miera piespiešanas operācijas formāli ir DP kontrolējamas. Tomēr autore neapskata ANO spēku veiktās miera piespiešanas operācijas, bet pievēršam uzmanību jautājumu atrisināšanai ar reģionālo organizāciju palīdzību.

ANO mandāta realizēšanai reģionālās organizācijas saņem konkrētu uzdevumu līdz kādai robežai pusi vai puses jāpiespiež un kādas vienošanās jāpanāk. Ar to reģionālā organizācija saņem galīgo rezultātu, bet ceļš līdz tampaliek organizācijas kompetencē, kas ir liela problēma, tāpēc, ka ne ar kādām darbībām nav kontrolējama. Kā tas bija Bosnijas-Hercegovinas konflikta ietvaros ar NATO gaisa spēkiem. Nekontrolētas reģionālo organizāciju darbības var iziet aiz starptautisko tiesību principu un vienošanās robežām.

Šī bloka ietvaros ir svarīga arī reģionālas organizācijas objektivitāte (neitralitāte). Piesakoties konkrētai miera piespiešanas operācijai, iespējams, ka reģionālajai organizācijai pastāv savi mērķi, to sasniegšanai tai ir vajadzīga iejaukšanās konfliktā. NATO kā reģionālā organizācija Bosnijas-Hercegovinas konfliktu laikā darbojas nevis šīs reģionālās organizācijas teritorijā, bet ārpus tās, jo bijušās Dienvidslāvijas teritorijas nebija Ziemeļatlantijas aliansē. Formāli DP nevar atteikties no reģionālās organizācijas palīdzības sniegšanas piedāvājuma, kaut gan zina par „savu” mērķu esamību.

Nobeigumā jāatzīmē, ka miera piespiešanas operāciju izpildē var rasties ne tikai viena, bet uzreiz vairākas no iepriekšminētajām problēmām. Tādējādi miera piespiešanas operāciju piemērošanā var rasties dažādas problēmas, kuras ar savu eksistenci padara miera piespiešanas operācijas par neefektīvām un veltīgām, kas noved līdz tam, ka operācija nesasniedz savu mērķi starptautiskā miera un drošības panākšanā.

KOPSAVILKUMS

Pētījumā atrisināti darba uzdevumi, kuru rezultātā autore izdara būtiskus secinājumus, lai noteikt **vai miera piespiešanas operācijas veicina militāro konfliktu un starptautiskā miera pārkāpuma vai apdraudējuma efektīvu novēršanu. Kādus mērķus sasniedz miera piespiešanas operācijas.**

1. Miera piespiešana (peace enforcement) ir viens no instrumentiem ANO ietvaros miera un drošības saglabāšanai pasaulē. Kaut gan ANO Statūti nedod miera piespiešanas termina skaidrojumu un definējumu, jēdziena būtība un operāciju tiesiskais pamats izriet no Statūtu VI, VII un VIII nodaļas. Miera piespiešanas operāciju jēdziens pirmoreiz starptautisko tiesību vēsturē skaidrots ANO Ģenerāļsekretāra Butrosa Butross Gali (Boutros Boutros-Ghali) ziņojumā „Dienaskārtība mieram”, ar laiku termina būtība attīstījās, un mūsdienās, miera piespiešanas operāciju raksturo trīs kopīgas pazīmes: vēlamā konfliktējošo pušu piekrišana, spēka lietošana un objektivitāte (neitralitāte). Starptautiskā zinātnieku vidē, tāpat kā ANO ietvaros, nepastāv vienots viedoklis par miera piespiešanas operācijām, rūpīgi izstrādātas miera piespiešanas akadēmiskas doktrīnas arī nepastāv. Zinātnieki skatas miera piespiešanu miera nodrošināšanas operāciju kontekstā jautājumos par spēka lietošanu. Pastāv trīs starptautiskās militārās doktrīnas, kuru ietvaros tiek pētīts miera piespiešanas operāciju jautājums, tās ir ASV, Lielbritānijas un Francijas militārās doktrīnas. Doktrīnas izdala dažādus darbības veidus, kuri saistīti ar spēka lietošanu vai miera nodrošināšanu. Atšķirības doktrinālajos uzskatos ir miera piespiešanas operāciju pazīmju novērtēšanā un izmantošanā.
2. Apskatītas trīs miera piespiešanas operācijas: Kongo, Somālijā un Bosnijā-Hercegovinā. Operācija Kongo bija vislielākā ANO izvērstā operācija Aukstā kara periodā. Sākotnēji operācija ONUC ir kā miera nodrošināšanas operācija ar abu pušu piekrišanu – Centrālās Valdības un Katangas pašvaldības piekrišanu. Spēka lietošanai jābūt paš aizsardzības ietvaros un neizejot no rīkojumā norādītās teritorijas robežām. Ar laiku notikumu gaitas attīstība noveda līdz ONUC mandāta paplašināšanai. Ar šo ONUC operācija tika iesaistīta atšķirīgās no miera nodrošināšanas darbībās. Tā sākotnēja ONUC operācijas iedarbība uz miera nodrošināšanas konceptualizāciju bija negatīva, lai akceptētu spēka nelietošanas principu, izņemot paš aizsardzības gadījumu. Starptautiskā kopiena vadīja vairākas operācijas, lai atrisinātu Somālijas

krīzi: UNOSOM I, UNITAF un UNOSOM II. Operāciju laikā būtiski mainās gan pašas operācijas statuss no miera nodrošināšanas operācijas uz miera piespiešanas operāciju, gan galvenie miera piespiešanas operāciju nosacījumi: pušu piekrišana, spēka pielietošana un objektivitāte. Starptautiskā kopiena izvirzīja vairākas militārā konflikta bijušajā Dienvidslāvijā novēršanas iniciatīvas, vairākām no tām nebija piespiešanas rakstura. Sākotnēji neliela miera nodrošināšanas operācija UNPROFOR ar laiku kļuva par miera piespiešanas operāciju, kuru ANO īstenoja sadarbībā ar NATO spēkiem. Šīs operācijas laikā būtiski tika mainīti operācijas nosacījumi un operāciju veids.

3. Ņemot vērā miera piespiešanas operāciju praksē saņemto informāciju, ka arī teorijā gūtos secinājumus, ir redzams, ka šīs operācijas vājums un problēmas slēpjas dažādās jomās: pirmkārt, ar operācijas mandātu saistītās problēmas, otrkārt, ar operāciju pazīmēm - spēka pielietošana, piekrišana, objektivitāte - ir saistītas problēmas, treškārt, ar operācijas izpildi vai izpildītājiem saistītas problēmas.
4. Tādējādi miera piespiešanas operācijas nevar efektīvi veicināt militāro konfliktu un starptautiskā miera pārkāpuma vai apdraudējuma efektīvu novēršanu, jo
 - 1) miera piespiešanas operācijas nav strikti izstrādātas un ar to virsvadību nodarbojas politiskie spēki, nevis militārais personāls, kas modificē miera piespiešanas operācijas būtību no militāras operācijas ar „fiziskā” spēka lietošanu līdz politiskajai operācijai ar politiskiem mērķiem un spēka lietošanu;
 - 2) iejaucoties valsts iekšienē, militārās vienības pārkāpj valsts suverenitātes principu, un, kaut gan iejaukšanās ir attaisnota ar varbūtēju miera pārkāpuma apdraudējumu, iespējama apdraudējuma konstatēšana ir tikai varbūtība, kura nākotnē var nerealizēties un radīt jaunu starptautisku militāro konfliktu ;
 - 3) starptautiskā vidē vienmēr pastāv politiskie mērķi, kuri vada starptautiskas operācijas un starptautisko organizāciju darbību, šie politiskie mērķi grauj miera piespiešanas operāciju neitralitātes pazīmju būtību, kas noved līdz militārā konflikta apspiešanai, bet miera piespiešanas operāciju izpildītāji kļūst par konfliktā iesaistīto pusi;
 - 4) starptautiskajā praksē ir iespējams parādīties nesabalansētam lēmumam konkrētās valsts vai tās apvienību labā vai pēc tās neatlaidīgā lūguma nākotnē. Savu interešu uzspiešana arī var izpausties jaunā konflikta rašanās

un rādīt vēl būtiskāku apdraudējumu starptautiskām mieram un drošībai, jo viena no iesaistītajām pusēm ir starptautiskā organizācija;

- 5) Īstenojot miera piespiešanas operācijas, DP nedod kvantitatīvus norādījumus par to, cik un kādā veidā ieročus izmantot, tas paliek tās organizācijas vai valsts kompetencē, kura izpilda operāciju. Tādējādi šī valsts vai organizācija pati izlemj par lietotā spēka proporcionalitāti. Proporcionalitātes principa neievērošana var izraisīt konflikta saasināšanos un negatīvākas sekas;
 - 6) reģionālās organizācijas, pildot DP mandātu, īsteno operācijas uzdevumus pēc sava ieskata, nekontrolētas reģionālo organizāciju darbības var iziet aiz starptautisko tiesību principu un vienošanās robežām, kas nevar būt efektīvs līdzeklis konfliktu atrisināšanai.
5. Kaut gan miera piespiešanas operācijas ir ANO sistēmā miera un drošības saglabāšanas instruments, tām ir pavisam godprātīgs mērķis glābt pasauli no kara un postījumu apdraudējuma, mūsdienās šīs operācijas kļuvušas par politisko instrumentu, aiz pasaules miera un drošības mērķa var slēpties savtīgie politiskie mērķi. Šo mērķu realizēšana var ne tikai kavēt militārā konflikta un starptautiskā miera pārkāpumu vai postījumu apdraudējuma novēršanu, bet pat izraisīt vēl būtiskākus konfliktus un novest līdz vēl katastrofiskākām drošības un stabilitātes iznīcināšanas sekām.
6. Ņemot vērā pētījuma rezultātā gūtos secinājumus, autore izvirza problēmas risināšanas priekšlikumu: lai miera piespiešanas operācijās efektīvi veicinātu militāro konfliktu un starptautiskā miera pārkāpuma vai postījumu apdraudējuma efektīvu novēršanu:
- 1) miera piespiešanas operācijām jābūt rūpīgi un strikti izstrādātām gan teorētiskā līmenī (lai valstij būtu vienota miera piespiešanas koncepcija), gan arī praktiskā līmenī, izstrādājot miera piespiešanas mehānismu konkrētiem gadījumiem, lai izvairīties no operācijas būtību transformējošo lēmumu pieņemšanas;
 - 2) jāizvairās no strīda risināšanas politiskiem mērķiem un konkrētas valsts vai organizāciju iejaukšanās un ietekmēšanas lēmumu pieņemšanas procedūrā (it īpaši tas attiecas uz noteikto bloku valsts pārstāvniecību. Piemēram, NATO locekļi var ietekmēt tiem labvēlīgāku lēmumu pieņemšanu);

- 3) miera piespiešanas operāciju mērķiem jābūt noteiktiem un pēc iespējas ierobežotiem, lai novērst izpildītāju rīcības brīvību konkrēta mērķa sasniegšanā un atrisināšanas uzdevumi izvēlē;
- 4) lai izvairītos no konflikta saasināšanās, pušu „maldināšanas” dēļ (transformējot miera nodrošināšanas operācijas uz miera piespiešanas operācijām) miera piespiešanas operācijām nevajadzētu izrietēt no miera nodrošināšanas operācijām, bet jābūt precīzi izdalītām, un tas jāveic gan stratēģiskā, gan taktiskā līmenī atsevišķās operācijās. Tas attiecas arī uz miera piespiešanas un nodrošināšanas vienībām, kuru vadība un personāls ir precīzi nodalīti.

Tādējādi, ņemot vērā iepriekš minēto, autore secina, ka miera piespiešanas operācijas ir diezgan komplekss un sarežģīts miera un drošības saglabāšanas institūts, to piemērošana var būt saistīta ar vairākām problēmām, kuru atrisināšana vai izvairīšanās no tām būtiski ietekmē konflikta rezultātu.

ANOTĀCIJA

Darba mērķis ir noteikt, vai miera piespiešanas operācijas veicina militāro konfliktu un starptautiskā miera pārkāpuma vai apdraudējuma efektīvu novēršanu. Kādus mērķus sasniedz miera piespiešanas operācijas? Darbs sadalīts trīs nodaļās, kuru ietvaros apskatīti ar miera piespiešanas operācijām saistīto darbību galvenie aspekti.

Pirmajā nodaļā, definēts miera piespiešanas operāciju termins, noteiktas atšķirības dažādu pasaules zinātnieku uzskatos un miera nodrošināšanas doktrīnas. Analizētas miera nodrošināšanas operāciju pazīmes un noteikti operācijas izpildītāji. Tiek apskatīta termina attīstība ANO eksistences laikā.

Otrkārt, apskatīta miera piespiešanas operāciju piemērošana praksē - trīs visspilgtākās miera piespiešanas operācijas: operācija Kongo tika veikta Aukstā kara periodā un kļuva par negatīvo miera operāciju ar spēka lietošanu. Operācijas Somālijā un Bosnijā-Hercegovinā, kuras tika veiktas jau pēc Aukstā kara perioda. Miera piespiešanas operācijā Bosnijā-Hercegovinā Drošības Padomes (turpmāk tekstā – DP) mandātu izpildīja reģionālā organizācija.

Trešajā darba nodaļā iezīmētas problēmas, kuras ir saistītas ar miera piespiešanas operāciju īstenošanu praksē. Problēmu noteikšanā lielāka nozīme ir operācijām, kuras aplūkotas 1. un 2. nodaļā, to piemērošanai praksē, kā arī pirmās nodaļas secinājumiem.

Kopsavilkumā, atrisinot darba uzdevumus tika sniegti secinājumi un priekšlikumi attiecībā uz izvirzīto mērķi. Būtisks ir miera piespiešanas operācijas vājums un ar to saistītas problēmas, kuras slēpjas dažādās jomās: pirmkārt, ar operācijas mandātu saistītās problēmas, otrkārt, ar operāciju pazīmēm - spēka pielietošana, piekrišana, objektivitāte - ir saistītas problēmas, treškārt, ar operācijas izpildi vai izpildītājiem saistītas problēmas.

ABSTRACT

The aim of the Paper is to determine how peace enforcement operations contribute to the averting of the military conflict and international peace disturbance or the threat to peace. What goals are reached with peace enforcement? The Paper consists of 3 chapters placing the most important aspects of peace enforcement as the focus for the research.

The first chapter defines the concept of peace enforcement operations, investigates and analyses the acknowledged scientists' multiperspective viewpoints, as well as determines peacekeeping doctrines. The author analyses the features of peacekeeping operations and determines the executors of the operations. The broadening of the meaning of the concept under consideration since the establishment of the United Nations is highlighted.

The second chapter is devoted to the in-depth investigation of the concept of peace enforcement. The author exemplifies the issue under consideration suggesting the United Nations Operation in Congo as the only example of this kind of action during the Cold war , thus, it is proved that using force in this way is not a post-Cold War creation; the United Nations Operation in Somalia II; and, the United Nations Operation in the former Yugoslavia are discussed as post-Cold war examples.

The last chapter of the Paper deals with peace enforcement problem theoretical background application into practice.

As a result of the study, the main objectives of the Paper have been fulfilled and conclusions have been made. The core weakness of peace enforcement operations results in certain problems, which can be classified as follows: first of all, operation mandate problems: secondly, problems caused by the main feature of peace enforcement determination process; and finally, problems connected to peace enforcement executors.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

Juris Bojārs., Starptautiskās publiskās tiesības II., Apgāds Zvaigzne ABC., Rīga., 2006., 754.

Juris Bojārs., Starptautiskās publiskās tiesības III., Apgāds Zvaigzne ABC., Rīga., 2007.651.

Alex J. Bellamy. Responsibility to Protect., Polity, 2009., 268

Bruno Simma. The Charter of the United Nations. A commentary., Second edition. Volume 1. Oxford University Press Inc., New York, 2002., p. 758

Christine Gray. Foundations of Public International Law. International Law and the Use of Force. Fully updated second edition. Oxford University Press, New York., 2004., 334

Henning-A. Frantzen. NATO and peace support operations, 1991-1999., Policies and Doctrines, Routledge, Great Britain, 2005., 239.,

Jane Boulden., Peace Enforcement. : The UN Experience in Congo, Somalia and Bosnia. Greenwood Publishing Group, 2001., 161.

Jeremy Carver and Jenine Hulsmann, THE ROLE OF ARTICLE 50 OF THE UN CHARTER IN THE SEARCH FOR INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY; 2000., 561.lpp

Katharina P. Coleman. International Organizations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy. New York: Cambridge University Press, 2007. 360.

Louis B. Sohn. Self-Defense against the use of Force in international Law. Volume 23. Kluwer law international. The Hague, The Netherlands. 1996., 360.,

Simon Chesterman. Just War or Just Peace? Humanitarian intervention and international law. Oxford University press Inc., New York., 2001.295

UN Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines. Approved by J.-M. Guéhenno, USG/DPKO. UN, department of Peacekeeping operations. Department of Field Support. 2008

Ю.Д.Ильин, Международное публичное право. Изд. Норма., Москва., 2008, год., 304.

Normatīvie akti

ANO Statūti, 24.jūnija 1945.g.

ANO Drošības Padomes rezolūcijas:

SCR 143, 14.07.1960.

SCR 145. 22.07.1960

SCR 146, 09.08.1960

SCR 161, 21.02.1961
S/4741, 21.02. 1961
SCR 781, 9.10.1992
SCR 815, 30.03.1993
SCR 819, 16.04.1993
SCR 837, 06.06.1993
SCR 897, 14.02.1994

Juridiskās prakses materiāli

A 47/247 An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992
Agenda for Peace, UN Secretary General Report to Security Council, 1992

S/PV.5776, 5776 Drošības Padomes sēdes 06.11.2007.gadā protokols.

Materiāli no internetā:

<http://www.un.org/russian/peace/pko/index.shtml>,

Robert D.Allen., Lessons from Somalia: The dilemma of peace enforcement. CSC., 1997.g. <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Allen.htm> (aplūkots 2009.gada 11.maijā)

Universite de Geneve, Institut Universitaire De Hautes Etudes Internationales. Peace Enforcement: Mapping the “Middle Ground” in Peace Operations. Glenn Steven McDonald, <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2001/McDonaldG/these.html> (aplūkots 26.03.2009)

PIELIKUMI

Tabula 1. Miera piespēšanas operācijas⁸⁸

Target country	Lead state	Date	Force status	Mandating international organization
Congo	n/a	1961-1964	UN	UN
Liberia	Nigeria	1990-1997	ECOWAS	ECOWAS
Somalia	USA	1992-1993	MNF	UN
Bosnia Hercegovina	NATO/USA	1993-1995	NATO MNF	UN
Somalia	USA	1993-1995	UN	UN
Tajikistan	Russia	1993-2000	CIS	CIS
Rwanda	France	1994	MNF	UN
Haiti	USA	1994	MNF	UN
Albania	Italy	1997	MNF	UN
Central African Republic	France	1997-1998	MNF	IMC
Sierra Leone	Nigeria	1997-1999	ECOWAS	ECOWAS
Guinea-Bissec	Senegal/Guinea	1998-1999	ECOWAS	ECOWAS
Lesotho	South Africa	1998-1999	SADC	SADC
Democ.Rep.Congo	Zimbabwe	1998-2002	SADC	SADC
Kosovo	USA	1999	NATO	NATO
East Timor	Australia	1999-2000	MNF	UN
Sierra Leone	n/a	2000-2005	UN	UN
Democ.Rep.Congo	France	2003	EU/MNF	UN

⁸⁸ Katharina P. Coleman. International Organizations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy. New York: Cambridge University Press, 2007. 360.23.p.

**DARBA AUTORA APLIECINĀJUMS, KA DARBS UZRAKSTĪTS PATSTĀVĪGI UN
NAV PLAĢIĀTS**

Apliecinu, ka bakalaura darbu esmu uzrakstījis patstāvīgi, izmantojot darbā norādītos avotus,
un darbs nav plaģiāts.

Jeļena Smirnova, 2009.gada ____.

IZZIŅA PAR BAKALaura DARBA AIZSTĀVĒŠANU

Bakalaura darbs aizstāvēts
Bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē
2009.gada ____ . _____
Un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs